

ЗАГАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ ЗІМКНЕНИХ ПРИГОЛОСНИХ /B, D, G – P, T, K/ У НОВОВЕРХНЬОНІМЕЦЬКОМУ АНЛАУТІ ТА АУСЛАУТІ

Кулина І. Г., Березіна Ю. О.

ВСТУП

Питання, пов'язані з еволюцією мови та її функціями, продовжують залишатися актуальними, бо, як наголошує Г.В. Ейгер, вона увійшла в десятку найбільш важливих проблем лінгвістики у ХХІ ст. та отримала назву «еволюційна лінгвістика»¹. Отже, діахронічний підхід до вивчення мовних явищ стає в останній час дуже важливим, бо тільки в ретроспекції можливо виявити динаміку взаємодій одних мовних явищ з іншими, вплив культурно-історичних факторів на еволюційні мовні зміни, і тим самим знайти сутність явищ, що вивчались, та забезпечити розуміння їх сучасного стану. На необхідності розгляду діахронічної сторони мовних явищ наполягав свого часу Г. Пауль, бо вважав будь-які свідомості неповними, якщо вони не містять діахронічних свідчень².

У цьому науковому доробку розглянуті зімкнені приголосні /b, d, g – p, t, k/ на початку (анлаут) та в кінці слова (ауслаут) у трьох творах сучасних німецьких авторів. Для дослідження були взяті роман П. Зюскінда «Парфумер. Історія одного вбивці»³, роман Т. Вермеша «Він знову тут»⁴ та збірка віршів «Великий океан. Вірші для усіх» під видавництвом Г.-Й. Гельберга⁵, де зібрано більше 350 віршів 40 німецьких авторів за останні 60 років.

Реалізація наданих зімкнених приголосних у сучасних німецьких словах була також розглянута за словником К. Дуден⁶ та словником німецької вимови DAWB⁷ під видавництвом Е.-М. Крех та ін. авторів.

---

¹ Ейгер Г.В. Язык и синергетика. *Вісник Харківського університету*. 1992. № 372. С. 131–137.

² Пауль Г. Принципы истории языка. Москва : Изд-во иностр. лит-ры, 1960. 500 с.

³ Süskind P. *Das Parfum. Die Gedichte eines Mörders*. Diogenes, 1994. 320 S.

⁴ Vermees T. *Er ist wieder da*. Eichborn Verlag, 2012. 396 S.

⁵ Gelberg H.-J. *Großer Ozean. Gedichte für alle*. Weinheim, Basel, 2006. 267 S.

⁶ Duden. *Das Aussprachewörterbuch*. Mannheim, Leipzig, Wien, Zürich : Dudenverlag, 2005. Bd. 6. 860 S.

⁷ *Deutsches Aussprachewörterbuch*. Krech E.-M., Stock E., Hirschfeld U., Anders L.Ch. De Gruyter, 2010. 1176 S.

1. Загальні особливості зімкнених приголосних /b, d, g – p, t, k/ у нововірхньонімецькому анлауті

На основі дослідження трьох сучасних німецьких текстів (10 200 лексичних одиниць – л. о.) виявлені наступні особливості нн. анлауту (5611 л.о.) з початковими зімкненими приголосними /b, d, g – p, t, k/. У нн. мові, як і в попередніх періодах (двн., свн.) також домінує структура CV – 70,3% – 3829 л.о. (табл. 1, 2), бо вона є, за ствердженням В.Г. Таранця, первинною у звукофонемних мовах і являє собою найпростіший артикуляторний комплекс^{8,9}. У цій структурі зустрілися усі початкові зімкнені приголосні: *bemühen, darum, Gerüche, Paradis, Tage, käme*. Аналіз структури CCV – 29,7% (1692 л.о.) також показав наявність тут усіх початкових зімкнених приголосних, напр.: *bringt, dritte, Grenze, Plan, Treppe, Knochen*. Треба зазначити, що на початку деяких слів у структурі CCV– знаходиться також африката (Apf) – 1,6% (90 л.о.), напр.: *Pflege, Pflicht, Pflanze*.

Аналіз початкових зімкнених приголосних у сучасній німецькій мові показав, що тут домінують дзвінки, їх 66% (3708 л.о.), а глухі, відповідно, дорівнюють 34% (1903 л.о.). Серед дзвінких виділяються g – 40% (1465 л.о.) та d – 36% (1340 л.о.), далі йде b – 24% (903 л.о.). Що стосується початкових глухих, то тут домінує k – 54% (1033 л.о.), далі йдуть t – 25% (474 л.о.), p – 21% (396 л.о.) – див. табл. 3, рис. 1, 2, 3.

У розглянутих анлаутних структурах виявлено майже усі початкові сполучення приголосних, що й у свн. періоді (див. свн. період), крім *kw* – свн. *kwer* – нн. *quer*, *tj* – свн. *tjost* – нн. *Turnier, Kampf, pfn* – свн. *pfnuhten* – нн. *schnauben, pfr* – свн. *pfrophen* – нн. *pressen*.

Таким чином, при аналізі нн. слів із початковими зімкненими приголосними /b, d, g – p, t, k/ виділено 2 анлаутні структури та 7 підструктур: CV– (з двома підструктурами), CCV– (з п'ятьма підструктурами) (див. табл. 1, 2).

Дослідження зімкнених приголосних /b, d, g – p, t, k/ в анлауті німецького слова виявило, що, незалежно від періоду (двн., свн., нн.), на початку німецького слова названі приголосні можуть знаходитися в корені слова або в його префіксі, напр.: *Blut, Dutzend, Grenze, Prinzip, Psalm, Pfarre, pflegen, Tage, Kirche, behalten, gesessen*. При цьому перед наголошеним кореневим голосним можуть знаходитися до двох приголосних (африката *pf*, слідує за В.В. Левицьким¹⁰,

⁸ Таранец В.Г. Энергетическая теория речи. Киев – Одесса : Вища школа, 1981. 146 с.

⁹ Кожевников В.А., Чистович Л.А. Речь: артикуляция и восприятие. Москва : Наука, 1965. 241 с.

¹⁰ Левицький В.В. Історія німецької мови. Вінниця : Нова Книга, 2007. 216 с.

В.Г. Таранцем¹¹ та ін., вважається нами одним складним приголосним), анлауті моделі таких слів можна позначити як T/DV (68%), T/DRV (28%), A(pf)V (2,3%), A(pf)RV (1,6%), TSV (01%), з домінуючим висхідним рухом енергетичної напруженості (табл. 1, 2).

Анлаутні фонетичні зміни у процесі переходу від двн. до свн. періоду, а також протягом свн. періоду та у процесі переходу до рвн. та нн. періодів: $P \rightarrow \tilde{d} \rightarrow d$, $kx \rightarrow k$ свідчать про загальне посилення початку німецького слова, при цьому кінець виявляє артикуляторне послаблення (див. далі). Зазначається також редукція голосних як на початку, так і наприкінці слова, аж до повної відсутності голосного.

Таким чином, за період розвитку німецького слова від двн. періоду до теперішнього часу виявлено два напрями звукових змін зімкнених приголосних: посилення початку та послаблення кінця слова. Причиною цих змін є процеси, що відбуваються на вищому рівні мовної системи, які й призводять до компенсаторного перерозподілу артикуляторних витрат у межах усього слова. Фонетична редукція, з одного боку, призводить до їх злиття з коренем, тобто до спрощення морфологічної структури слова, але разом із тим до ускладнення його анлауту.

Що стосується ненаголошених префіксів, які починаються із зімкнених, то протягом усіх періодів розвитку німецької мови вони також набули часткової, а інколи й повної фонетичної редукції, що не є характерним для початку кореневої морфеми, напр.: *DZ – g(e)setzt*, *DD – b(e)gründen*, *DTR – g(e)kratzt*.

Ця тенденція, як свідчать відомі фонетисти К. Колер¹², Е.-М. Крех¹³, Г. Лінднер¹⁴, Л.І. Прокопова¹⁵, О.І. Стеріополо¹⁶, У. Хіршфельд¹⁷ та ін., продовжує діяти в розмовній мові на сучасному стані розвитку німецької мови, де модифікована норма, зафіксована у словниках, дуже

---

¹¹ Таранец В.Г. Энергетическая теория речи. Киев – Одесса : Вища школа, 1981. 146 с.

¹² Kohler K. Einführung in die Phonetik des Deutschen. Berlin, 1977. 233 S.

¹³ Krech E.-M. Die Differenzierung von Standarddeutsch und ihre Relevanz für die Kodifizierung. *Лингвистическая полифония* : сборник в честь юбилея пр. Р.К. Потаповой. Москва : Языки славянских культур, 2007. С. 404–423.

¹⁴ Lindner G. Lautfolgestrukturen im Deutschen. *Ztschr. für Phonetik, Sprachwissenschaft und Kommunikationsforschung*, 1980. Bd. 23, N. 4. S. 468–477.

¹⁵ Прокопова Л.И. Сопоставительный анализ согласных фонем современного литературного немецкого и украинского языков : автореф. дис. ... канд. филол. наук. Киев, 1958. 18 с.

¹⁶ Стеріополо Е.И. Сегментная организация современной немецкой спонтанной речи. *Науковий вісник кафедри ЮНЕСКО Київського державного лінгвістичного університету*. Київ : КДЛУ, 2001. Вип. 5. С. 76–81.

¹⁷ Hirschfeld U. *Aussprachevielfalt im Deutschen. Deutsch als Fremdsprache. Germanistik in der Ukraine*. Kyjiw, 2014. Jh. 9. S. 119–132.

відрізняється від розмовної мови. Таким чином, в анлауті можуть зустрітися до чотирьох консонантних сполучень із початковими зімкненими приголосними, напр.: *gefallen* [gəf 'aln] – (gf al ŋ) – DS, *geschmolzen* [gəʃm'elzŋ] – (gʃmelz ŋ) – DSR, *gefangen* [gəf 'aŋən] – (gf aŋŋ) – DS, *bestraft* [bɛʃtʁ'a:ft] – (bʃtʁa:ft) – DSTR. Цей факт є безперечним доказом того, що в сучасній німецькій мові відбувається безперервна тенденція артикуляторного посилення початку слова. Розгляд слів із наголошеними префіксами, напр.: двн. *thuruhfahran* – свн. *durchfaran* – нн. *durchfahren*, двн. *thuruhslahan* – свн. *durchslahen* – нн. *durchschlagen* показав, навпаки, відсутність редукції наголошеного голосного [dovçʃla:ŋ].

У результаті нашого дослідження зімкнених приголосних на початку слова виявлено, що усі фонетичні процеси, які відбувалися протягом історичного розвитку в межах німецького слова взаємопов'язані та зумовлені ступенем інформативності його окремих частин (початку або кінця). Як наголошує В.Г. Таранець¹⁸, найбільш значущі частини слова завжди артикуляторно виділяються і будь-яка мова завжди використовує свої ресурси в процесі функціонування та розвитку. При цьому фонетичні зміни на початку слова, як і наприкінці, зумовлені змінами вищого рівня мовної структури. Подібні діахронічні дослідження можуть слугувати рішенням багатьох актуальних проблем, які порушуються в сучасній лінгвістиці, де перш за все постають проблеми мовних змін^{19;20;21}.

У результаті редукції префіксального голосного зімкнений приголосний приєднується до кореня слова. Таким чином, дзвінкі зімкнені у префіксах *ge-*, *be-*, стають глухими слабкими [b̥, ɡ̥] перед глухими спірантами, напр.: *gefrohren* [gəfʁ'o:vən] – (ɡ̥fʁo:vŋ), *besuchen* [bez'u:xŋ] – (b̥z'u:xŋ), а перед [h] аспіратами [kh-, ph-], напр.: *beheben* [bəh'e:bŋ] – (ph'e:bm), *Gehirn* [gəh'ɪʁn] – (kh'ɪʁŋ). Але перед дзвінками спірантами та сонорними зімкнені приголосні не змінюють своєї якості, напр.: *gemacht*, [gə'maxt] – (gm'axt), *gelesen* [gəl'e:zŋ] – (gl'e:zŋ), *Gewissen* [gəv'ɪsŋ] – (gv'ɪsŋ), *gewohnt* [gəv'o:nt] – (gv'o:nt).

¹⁸ Таранець В.Г. Энергетическая теория речи. Киев – Одесса : Вища школа, 1981. 146 с.

¹⁹ Кузьмина Н.А. Язык синергетики и синергетика языка. *Вестник Омского университета*. 2004. № 3. С. 38–44.

²⁰ Селіванова О.О. Світ свідомості в мові. Черкаси : Національний ун-т імені Б. Хмельницького, 2012. 488 с.

²¹ Стериополо Е.И. Сегментная организация современной немецкой спонтанной речи. *Научный вестник кафедры ЮНЕСКО Київського державного лінгвістичного університету*. 2001. Вип. 5. С. 76–81.

Таблиця 1

Новонімецький консонантний анлаут та його моделі

Структура нн. анлауту	Частота вживання	нн. анлаутні моделі
1. CV-	3.964 л.о. (70,3%)	
1.1 CV-	3.829 л.о. (68%)	T/DV
1.2 C (p f)V-	135 л.о. (2,3%)	A (p f)V
2. CCV-	1692 л.о. (30,4%)	
2.1 CC(r)V-	878 л.о. (16%)	T/D RrV
2.2 CC(l)V-	467 л.о. (8%)	T/D RlV
2.3 CC(n)V-	209 л.о. (4%)	T/D RnV
2.4 C (p f)C(l)V	90 л.о. (1,6%)	A (p f)RV
2.5 CC(s)V-	3 л.о. (0,1%)	TsV
Моделі нн. анлауту з початковими зімкненими приголосними /b, d, g – p, t, k/: 1) TV – 68%; 2) TRV – 28%; 3) A(pf)V – 2,3%; 4) A(pf)RV – 1,6%; 5) TsV – 0,1% з домінуючим висхідним рухом енергетичної напруженості		

Таблиця 2

Новонімецькі анлаутні структури та частота їх вживання в текстах

Нн. анлаутні структури (5611 л.о.)	Частота вживання у нн. анлауті	Приклади
1. CV-	3829 л.о. (68%)	<i>bemühen, darum, Gerüche, Paradis, käme, Befehl, gelang, Gedanke, Tage, Kuchen, böse, Bäume, Gedicht, genial, Poesie</i>
2. CC(r)V-	878 л.о. (16%)	<i>bringt, dritte, Grenze, Protest, Treppen, Krankheit, brutal, Brücke, drei, Grund, Prinzip, präzise, Brief, dringen, Gras, Träume, krank</i>
3. CC(l)V-	467 л.о. (8%)	<i>Blut, Glaube, Platz, Kloster, Blumen, Kleid, bleiben, plötzlich, Glück, Plastik, Pläne, klatschen</i>
4. CC(n)V-	209 л.о. (4%)	<i>Knochen, Knabe, knipste, Gnade, gnädig, knurrig, knochig, Knick, knurren</i>
5. C(pf)V-	135 л.о. (2,3%)	<i>Pforte, Pfarrgemeinde, pffiffig, Pfifferling, Pfennig, Pfarrer, Pfeife, Pfeid, Pfeil, Pferd</i>
6. C(pf)C(l)V-	90 л.о. (1,6%)	<i>Pflege, pflegen, Pflicht, pfleglich, Pflichten, Pflanze</i>
7. CC(s)V-	3 л.о. (0,1%)	<i>Psalm, Psalme, Psyche</i>

**Якісно-кількісна характеристика початкових змінених
приголосних /b, d, g – p, t, k/ у нн. текстах**

Зізннені приг. в анлауті	Дзвінкi – 66% (3708 л.о.)			Глухі – 34% (1903 л.о.)		
	b	d	g	p	t	k
нн. тексти						
5611 л. о.	903 л.о. 16%	1340 л.о. 24%	1465 л.о. 26%	396 л.о. 7%	474 л.о. 8,5%	1033 л.о. 18,5%

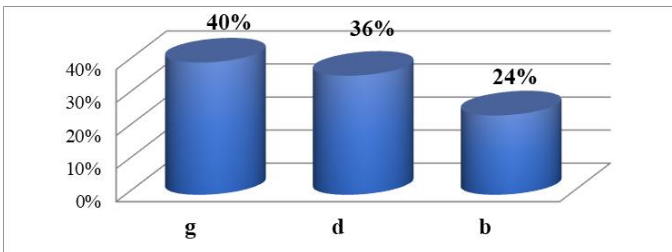

Рис. 1. Відображення дзвінкого початку нн. слова (3708 л. о.)

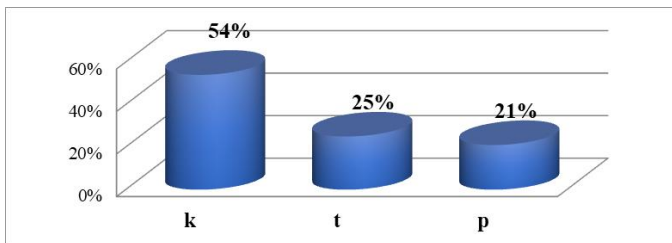

Рис. 2. Відображення глухого початку нн. слова (1903 л. о.)

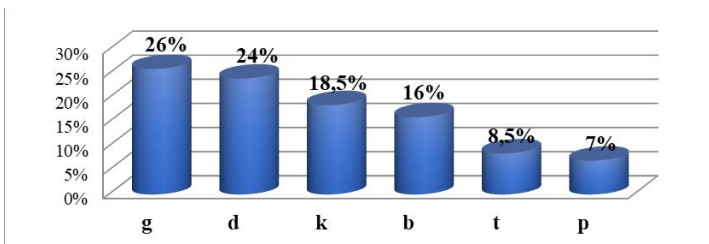

Рис. 3. Відображення нн. анлауту із зміненими приголосними (5611 л. о.)

2. Загальні особливості зімкнених приголосних

/b, d, g – p, t, k/ у новонімецькому ауслауті

Для аналізу загальних особливостей зімкнених приголосних */b, d, g – p, t, k/* у новонімецькому ауслауті були використані ті ж самі художні тексти, що й для новонімецького анлауту. Вибірка з текстів нн. періоду налічує 10 дьольових слів із названими початковими та кінцевими зімкненими приголосними. Що стосується нн. ауслауту, то тут було виявлено 4589 слів із названими кінцевими зімкненими приголосними. До вибіркового аналізу в ауслауті, як і в анлауті, належить також транскрипція слів. Фонетична наповненість кожної структури здійснювалася згідно з нормою, яка викладена у словнику «*Großes Wörterbuch der deutschen Aussprache*»²², 2010 р.

Під час аналізу сучасних текстів виявлено 4 консонантні структури -VC з 2 підструктурами (*hat, Grad, lag, lang*), -VCC (*Hemd, dank, bist, Gedicht, klopft*) з 12 підструктурами, -VCCC (*Obst, Angst, herrscht, Zukunft, wächst, klopft*) з 18 підструктурами, -VCCCC (*warnst, selbst, Herbst, erwärmt*) з 4 підструктурами – див. табл. 4, 5.

У структурі -VC, частотність якої дорівнює 1584 л.о. (35%) – табл. 4, 5 – зустрілись усі кінцеві зімкнені приголосні, напр.: *gab, leid, Lied, geduldig, Prinzip, gut, Blick*. Ця структура має 2 підструктури: -VC – 1559 л.о. (34,5%), -VC(η) – 25 л.о. (0,5%).

У процесі дослідження кінцевих зімкнених приголосних виявлена так звана «нейтралізація» протиставлення глухий/дзвінкий, яка почалася ще у свн. періоді, а у нн. вона закріпилася. Як зазначає В.Г. Таранець²³, в німецькій мові поступово зароджувалося протиставлення приголосних за ознакою напружений/ненапружений (*Lenis – Fortis*). Але ця фонематична ознака реалізується в кінці слова лише у глухих зімкнених. При цьому протиставлення “напружений/ненапружений” та “глухий/дзвінкий”, що характерні для сучасної німецької мови, знаходять своє відображення в різних граматичних формах, напр.: *p/b – Lob – Lobes, t/d – Leid – Leides, k/g – sag – sagen*. Як видно з наведених прикладів, реалізація однієї кореневої морфеми дозволяє в мовленні функціонувати різними фонематичними ознаками приголосних, де наприкінці слова вимовляється напружений зімкнений приголосний, якому в інших словоформах протиставлений ненапружений зімкнений. Таким чином, в ауслауті сучасної німецької мови маємо такі зміни: давні германські *b, *d, *g в результаті їх посилення стали напруженими *p^h, t^h, k^h*, а давні дзвінки поступово стали глухими напруженими. Отже, як наголошують такі відомі вчені, як В.В. Левицький²⁴, М.І. Стеблін-Каменський²⁵ та ін., що досліджували

²² *Deutsches Aussprachewörterbuch*. Krech E.-M., Stock E., Hirschfeld U., Anders L.Ch. De Gruyter, 2010. 1176 S.

²³ Таранець В.Г. Энергетическая теория речи. Киев – Одесса : Вища школа, 1981. 146 с.

²⁴ Левицький В.В. Історія німецької мови. Вінниця : Нова Книга, 2007. 216 с.

діахронічну сторону германських мов, германські дзвінки приголосні спочатку перейшли у глухі, а потім у напружені: *b, *d, *g → p, t, k → p^h, t^h, k^h. При цьому, як підкреслює В.Г. Таранець, виходячи зі змін артикуляторної напруженості, спочатку у свн. періоді відбулося послаблення артикуляції ауслатних зімкнених приголосних, а потім прийшло посилення, що призвело до появи напружених зімкнених наприкінці слова, напр.: свн. *veip* → нн. *Weib* [p^h], свн. *virt* → нн. *wird* [t^h], свн. *sac* → нн. *sag* [k^h]. Крім того, протягом історичного розвитку німецького слова відбувалося також стягнення двох фонем до одної, напр.: двн. *lang* – свн. *lanc* – рвн., нн. *lang* [laŋ]. У цьому випадку, як підкреслює В.Г. Таранець, існує нетипове для мовлення поєднання приголосних «передньоязиковий + задньоязиковий», що об'єдналися у [ŋ]. Незважаючи на те, що [ŋ] енергетично більш напружений, ніж [n] та [g], автор вважає, що тут відбувається артикуляторне послаблення, у зв'язку з об'єднанням двох морфем до одної²⁶.

Про «нейтралізацію» протиставлення глухих – дзвінких, що поступово перейшла у протиставлення напружених/ненапружених приголосний, наголошують також у своїх працях на основі проведених експериментів Ю.О. Березіна²⁷, І.Г. Кулина²⁸ та ін.

Структура -VCC найбільш частотна у текстах сучасної німецької мови – 54,8% (2514 л.о.). Серед передкінцевих приголосних домінують сонорні – 1359 л.о. (29,7%), напр.: *Grund, deshalb, holt, kommt, Korb, Bastard*; щілинні дорівнюють 691 л.о. (15,2%), напр.: *nicht, lässt, ist, bist*; зімкнені – 389 л.о. (8,4%), напр.: *sagt, gibt, liegt* та африкати 74 л.о. (1,52%), напр.: *jetzt, sitzt, gesetzt, zuletzt, klopft, hüpf*. Тобто ці сполучення можуть бути позначені такими моделями: VRT (29,7%), VST (15,2%), VTT (8,4%), VA(ts)T (1,2%), VA(pf)T (0,3%) з висхідною та нисхідною артикуляторною напруженістю (домінує нисхідна, див. табл. 4, 5). Отже, типовою є модель VRT із нисхідним рухом напруженості.

Треба зазначити відсутність у вимові дзвінких приголосних, про наявність яких у давнині свідчить їх графічний напис, напр.: *bald, hand*. Цей кінцевий зімкнений, як і в сучасній структурі -VCC, поступово лишився своєї дзвінкості та перейшов у напружений глухий. Якщо розглянути інші реалізації кореневих морфем, то тут також буде наявним протиставлення напружених глухих ненапруженим, напр.: *Bild* (t^h) – *Bilder, Kalb* (p^h) – *Kälber*. Це стосується передостаннього

---

²⁵ Стеблин-Каменский М.И. Очерки по диахронической фонологии скандинавских языков. Изд-во ЛГУ, 1966. 148 с.

²⁶ Таранец В.Г. Энергетическая теория речи. Киев – Одесса : Вища школа, 1981. 146 с.

²⁷ Березіна Ю.О. Фонетико-фонологічний статус зімкнених приголосних /b, d, g – p, t, k/ у німецькій мові (діахронічне дослідження) : дис. ... канд. філол. наук. ОНУ ім. І.І. Мечникова, 2017. С. 258

²⁸ Голубенко Л.М., Кулина І.Г., Березіна Ю.О. Історія німецької мови. Практикум з курсу. Одеса : Фенікс. 2017.

зімкненого приголосного, він також лишився дзвінкості, але залишився глухим ненапруженим, напр.: *sagt* [k], *habt* [p]. У наданих нн. словах кінцевий зімкнений тісно примикає до кореня слова порівняно з свн. *saget*, *habet*, де перед кінцевим зімкненим був присутній голосний. У зв'язку зі зникненням голосного кількість цих структур у сучасній німецькій мові зросла.

Структуру -VCCC можна вважати в сучасній німецькій мові малочастотною 436 л.о. (9,1%). В основному вона вживається у формах дієслів, напр.: *gibst*, *willst*, *dankt*, *weigerst*, *hilft*, *fängst*, *liegt*; інколи також в іменниках та прислівниках: *Dienst*, *rechts*, *links*. Тут зустрілися такі сполучення приголосних: сонорний + щілинний + зімкнений (RST – 4,15%), сонорний + зімкнений + зімкнений (RTT – 2,4%), зімкнений + щілинний + зімкнений (TST – 1%), щілинний + щілинний + зімкнений (SST – 1%), сонорний + сонорний + зімкнений (RRT – 0,4%), сонорний + африката + зімкнений (RA(pf)T – 0,1%) з нисхідно-висхідним, або нисхіднорівним рухом напруженості.

Усі кінцеві приголосні в структурі -VCCC фонетично приєднуються до кореневого голосного та утворюють з ним єдину складову одиницю (морфема + флексія), або корінь + давній суфікс (*t*, *st*), який міцно приєднався до кореня, напр.: *Kunst*, *Dienst*, *Auskunft*. В.Г. Таранець²⁹ вважає, що єдність частини кореня з його флексією є типовим для мовної еволюції і призводить до компресії мовної інформації, але при появі в кінці такого слова голосного, ця єдність розподіляється на два склади, напр.: *Küns-te*, *Diens-te*, *wirk-te*, *Auskünf-te*. У результаті історичного розвитку структура -VCCC набула послаблення, що призвело до стягнення приголосних та приєднання їх до кореневого голосного, тобто відбулася так звана фонетична атракція.

У процесі аналізу лексичних одиниць із кінцевими зімкненими виявилися також слова зі структурою -VCCCC. Це нова структура, яка була відсутня в попередніх періодах розвитку німецької мови, тобто вона з'явилася пізніше усіх розглянутих ауслуатних структур і тому має дуже низьку частотність зустрічності в сучасних німецьких текстах – 55 л.о. (1,1%). Реалізація цієї структури зустрілася в таких словах, як *warnst*, *lernst*, *erwärmst*, *Herbst*, *selbst*, що відображено у структурах RRTT (0,1%), RTST (1%) з висхідно-нисхідним рухом напруженості. Під час розгляду наданих слів у трьох періодах (двн. *selbst* – свн. *selbst* – нн. *selbst*, двн. *herbist* – свн. *herbest* – нн. *Herbst*), виявляється, що дзвінкий [b] перейшов у глухий ненапружений [p], що свідчить про артикуляторне послаблення кінця слова в сучасній німецькій мові.

Дослідження зімкнених у нн. ауслуаті (4589 л.о.) показало, що найбільш функціонально вагомими є глухі приголосні *p*, *t*, *k* (2725 л.о. – 60%), серед яких особливо виділяється *t* (53%), далі йдуть *k* (6%),

---

²⁹ Таранець В.Г. Энергетическая теория речи. Киев – Одесса : Вища школа, 1981. 146 с.

p (1%). Що стосується дзвінкх *b, d, g*, то їх частотність зменшувалася в такому порядку: *d* (19%), *g* (15%), *b* (6%) (табл. 6, рис. 4, 5, 6).

На основі дослідження ауслатних зімкнених приголосних /*b, d, g – p, t, k*/ протягом трьох історичних періодів (двн., свн., нн.) можна зробити такі висновки.

Ауслатна структура -VC у нн. текстах зменшилася порівняно з двн. та свн. періодами (див. табл. 4.7). Причиною цьому була редукція та зникнення голосного наприкінці слова, починаючи з свн. періоду, напр.: двн. *mahit* – свн. *maht* – нн. *macht*, двн. *sagit* – свн. *sact* – нн. *sagt*, двн. *gibit* – свн. *gipt* – нн. *gibt*. Тут *b, d, g* перестали бути дзвінкими і стали ненапруженими глухими *p, t, k*, а потім напруженими прихованими *p^h, t^h, k^h*.

У нн. періоді з'явилася нова фонема [ŋ] зі сполучення [ng], напр.: двн. *lang* – свн. *lanc* – нн. *lang* [laŋ], двн. *ding* – свн. *dinc* – нн. *Ding* [diŋ], двн. *sing* – свн. *sinc* – нн. *sing* [ziŋ]. Тут відбулося артикуляторне послаблення кінця слова порівняно із двн. та свн. за рахунок стягнення двох ауслатних фонем до однієї [-ng]→[ŋ], напр. двн. *ding* – свн. *dinc* – нн. *Ding* [ŋ].

В ауслаті нн. слова відсутні дзвінки зімкнені у вимові, оглушення яких відбулося ще в свн. періоді, але на письмі вони відрізняються від вимови, напр.: *sagt* [z'a:kt], *Weib* [v'æɪp], *wird* [v'ɪrt].

Двн. ауслатні *b, d, g* змінилися на свн. *p, t, k* а потім на нн. *p^h, t^h, k^h*. Зміна ауслатного дзвінкого приголосного на глухий свідчить про артикуляторне послаблення зімкнених приголосних (двн. *tag, lib, sag* – свн. *tac, lip, sac* – нн. *Tag, lieb, sag*), але поява напружених зімкнених призвела до суттєвого посилення фонетичної напруженості в кінці німецького слова³⁰. При цьому ця опозиція напружений/ненапружений, як було вже розглянуто, реалізується в кореневій морфемі слів у різних граматичних формах.

Що стосується ауслатної структури -VCC, то порівняно з двн. періодом вона зросла більш ніж на 4%. У ній змінилася афrikата *kh*, починаючи з свн. періоду там вже існував зімкнений [k], напр.: двн. *verch* – свн. *verc* – нн. *Werk*, двн. *volch* – свн. *volc* – нн. *Volk*. Германські глухі зімкнені *p, t* перейшли в афrikати *pf, tz* (*sitzt, stumpft*). В деяких випадках кінцева афrikата *pf/ph* зникла, у зв'язку з послабленням кінця слова (двн. *scharpf* – нн. *scharf*).

У деяких структурах -VCC були зазначені протягом історичного розвитку випадки асимілятивних процесів, напр.: двн. *lamb* – свн. *lamp* – нн. *Lamm*. Тут відбулося також стягнення двох фонем до однієї і послаблення кінця сучасного німецького слова.

У процесі розгляду структури -VCCC виявлено збільшення названої структури у нн. мові порівняно з двн. та свн. періодами. Це відбулося в основному шляхом редукції голосного та формування більш складних

---

³⁰ Таранец В.Г. Энергетическая теория речи. Киев – Одесса : Вища школа, 1981. 146 с.

структур, напр.: *obist – Obst, market – Markt, dinest – Dienst*. Крім того, треба зазначити появу в дієсловах 2 особи однини теперішнього часу закінчення *-st* замість *-s*, напр.: *nimis – nimst – nimmst, kans – kanst – kannst*. Але деякі структури, навпаки, зменшилися, напр.: двн. *werlt – свн. welt – нн. Welt* (CCC→CC), двн. *gelph – свн. gelp – нн. gelb*, двн. *werg/hwergk – свн. werk – нн. Werk*.

На цьому й ґрунтуються закони лінгвосинергетики, основна роль яких, як вважає Г.Г. Малинецький³¹, полягає в змінах орієнтирів, а також в уявленні про реальність. Наведені приклади свідчать про еволюційність, цілісність, але нестійкість мовної системи.

На початку нн. періоду з'явилася ауслатна структура *-VCCCC*. У процесі аналізу сучасних німецьких текстів нами було виявлено 55 словоформ (1,1%) з цією структурою, моделі яких можна відтворити таким чином: RITST (*selbst*), RrTST (*Herbst*), RrRnST (*warnst*), RrRmST (*erwärmst*).

Існують також випадки, коли дзвінки зімкнені спочатку переходили в глухі, а потім у щільні (двн. *ewig – свн. ewic – нн. ewig* [ç]).

Виявлена також єдність частини кореня з його флексією в разі випадіння голосного, що є типовим для мовної еволюції і призводить, таким чином, до компресії мовної інформації (двн. *thionost – свн. dinest – нн. Dienst*, двн. *angust – свн. angest – нн. Angst* [ŋ]). Разом із тим у деяких випадках набуло посилення в ауслаті завдяки редукції, що ускладнило кінець німецького слова, а саме його флексію (двн. *heribist – свн. herebest – нн. Herbst*). Але кількість таких слів зовсім малочисельна.

Отже, протягом розвитку німецької мови спочатку з'явилася структура *-VC*, потім *-VCC*, *-VCCC*, *-VCCCC* із кінцевими зімкненими приголосними. При цьому у двн. та свн. періодах виявлено структури, що містять до трьох приголосних, а в нн. періоді до 4-х приголосних (наявність анлаутних та ауслатних структур за періодами відображена у табл. 6, 7, 8, 9).

Таким чином, у сучасній німецькій мові відображена уся граматична система, що закріпилася, як вважають В.В. Левицький³², В.Г. Таранець³³, В. Шмідт³⁴ та ін., ще в мові рнвн. періоду. Названі зміни, такі як редукція голосних, їх зникнення, стягнення приголосних до їх кореня, призвели до фонетичного спрощення в ауслаті сучасних німецьких слів.

---

³¹ Малинецький Г.Г. Пространство синергетики: Взгляд с высоты. Москва : Книжный дом «ЛИБРОКОМ». (Серия «Синергетика: от прошлого к будущему»). 2013. 248 с.

³² Левицький В.В. Історія німецької мови. Вінниця : Нова Книга, 2007. 216 с.

³³ Таранець В.Г. Энергетическая теория речи. Киев – Одесса : Вища школа, 1981. 146 с.

³⁴ Schmidt W. Geschichte der deutschen Sprache. S. Hirzel Verlag, Stuttgart, 2007. 10. Aufl. 489 S.

Таблиця 4

Новонімецький консонантний ауслаут та його моделі

Структура нн. ауслауту	Частота вживання	нн. ауслаутні моделі
1. -VC	35% 1584 л.о.	
1.1 -VC	34,5% 1559 л.о.	VT/D
1.2 -VC(η)	0,5% 25 л.о.	VR(η)
2. -VCC	54,8% 2514 л.о.	
2.1 -VC(n)C	11% 489 л.о.	VRT/D
2.2 -VCC	8,4% 389 л.о.	VT/DT
2.3 -VC(r)C	8% 371 л.о.	VRT/D
2.4 -VC(h)C	7% 318 л.о.	VST
2.5 -VC(l)C	5,4% 252 л.о.	VRT/D
2.6 -VC(s)C	4% 183 л.о.	VST
2.7 -VC(m)C	3,5% 165 л.о.	VRT/D
2.8 -VC(f)C	3% 132 л.о.	VST
2.9 -VC(η)C(k)	1,8% 83 л.о.	VRηT
2.10. -VC(ts)C	1,2% 58 л.о.	VA(t s)T
2.11. -VC(f)C	1,2% 58 л.о.	VST
2.12 -VC(pf)C	0,3% 16 л.о.	VA (p f)T
3. -VCCC	9,1% 436 л.о.	
3.1. -VC(r)C(s)C	2% 92 л.о.	VRST
3.2. -VC(η)CC	1,3% 61 л.о.	VRηTT
3.3. -VCC(s)C	1% 50 л.о.	VT/DST
3.4. -VC(r)CC	1% 49 л.о.	VRT
3.5. -VC(h)C(s)C	1% 46 л.о.	VSST
3.6. -VC(n)C(s)C	0,5% 25 л.о.	VRnST
3.7. -VC (r)C(f)C	0,4% 18 л.о.	VRrST
3.8. -VC (r)C(n)C	0,4% 18 л.о.	VRrRnT
3.9. -VC (l)C(s)C	0,4% 17 л.о.	VRIST
3.10. -VC (n)C(f)C	0,3% 15 л.о.	VRnST
3.11. -VC (η)C(s)C	0,3% 13 л.о.	VRηST
3.12. -VC (m)C(pf)C	0,1% 8 л.о.	VRmA(pf)T
3.13. -VC (n)C(z)C	0,1% 7 л.о.	VRnZT
3.14. -VC (l)CC	0,1% 5 л.о.	VRIT
3.15. -VC (m)C(s)C	0,05% 3 л.о.	VRmST
3.16. -VC (r)C(f)C	0,05% 3 л.о.	VRrST
3.17. -VC (r)C(z)C	0,05% 3 л.о.	VRrZT
3.18 -VC (pf)C(s)C	0,05% 2 л.о.	VA (p f)ST
4. -VCCCC	1,1% 55 л.о.	
4.1. -VC(l)CC(s)C	0,7% 36 л.о.	VRITST
4.2. -VC(r)CC(s)C	0,3% 15 л.о.	VRrTST
4.3. -VC(r)C(n)C(s)C	0,05% 2 л.о.	VRrRnST
4.4. -VC(r)C(m)C(s)C	0,05% 2 л.о.	VRrRmST
Моделі нн. ауслауту з кінцевими зімкненими приголосними b, d, g – p, t, k		
1) VT – 34,5%, 2) VRT – 29,7%, 3) VST – 15,2%, 4) VTT – 8,4%, 5) VRST – 4,15%, 6) VRTT – 2,4%, 7) VA(ts)T – 1,2%, 8) VSST – 1%, 9) VVST – 1%, 10) VRTST – 1%, 11) VR – 0,5%, 12) VVRT – 0,4%, 13) VA(pf)T – 0,3%, 14) VR A (p f) T – 0,1%, 15) VVRST – 0,1 %, 16) VA (p f)ST – 0,05%		

Таблиця 5

Новонімецькі ауслаутні структури та частота їх вживання в текстах

	Ауслаутні структури (4589 л. о.)	Частота вживання у нн. ауслауті	Приклади
1	2	3	4
1	-VC	1559 л.о. – 34,5%	<i>gab, lag ,Prinzip, Grad, Genick, Plastik, hat</i>
2	-VC(n)C	489 л.о. – 11%	<i>Hand, Mond, Wind, scheint, Element, Grund</i>
3	-VCC	389 л.о. – 8,4%	<i>schmeckt, verliebt, fliegt, gekippt, bewegt, überhaupt, ausgedrückt</i>
4	-VC(r)C	371 л.о. – 8%	<i>sofort, wird, Berg, Werk, Bastard, Geburt, Wort, Ort, Zwerg</i>
5	-VC(h)C	318 л.о. – 7%	<i>erwacht, Pflicht, Recht, Gedicht, Nacht, nicht</i>
6	-VC(l)C	252 л.о. – 5,4%	<i>doppelt, Welt, mild, halb, bald, deshalb, Geld, erhielt, holt</i>
7	-VC(s)C	183 л.о. – 4%	<i>ist, bist, lässt, meintest, passt, fast</i>
8	-VC(m)C	165 л.о. – 3,5%	<i>Hemd, kommt, nimmt, Amt, Samt</i>
9	-VC(f)C	132 л.о. – 3%	<i>ruft, oft, Luft, Saft, Kraft, Duft, trifft, Heft</i>
10	-VC(r)C(s)C	92 л.о. – 2%	<i>wirst, knisterst, erst, gebärst, weigerst, Wurst</i>
11	-VC(η)C(k)	83 л.о. – 1,8%	<i>Gestank, dank, Dank, Blank</i>
12	-VC(η)CC	61 л.о. – 1,3%	<i>Punkt, denkt, stinkt, blinkt, sinkt</i>
13	-V C(t̄)s)C	58 л.о. – 1,2%	<i>jetzt, gesetzt, zuletzt, schätzt, genutzt, sitzt</i>
14	-VC(f)C	58 л.о. – 1,2%	<i>wischt, mischt, erfrischt, überrascht, enttäuscht</i>
15	-VCC(s)C	50 л.о. – 1%	<i>Obst, schreibst, knipst, gibst, sagst, magst, fragst</i>
16	-VC(r)CC	49 л.о. – 1%	<i>wirkt, gewirkt, mitgewirkt, verwirkt</i>
17	-VC(h)C(s)C	46 л.о. – 1%	<i>zunächst, wächst</i>
18	-VC(l)CC(s)C	36 л.о. – 0,7%	<i>selbst</i>
19	-VC(n)C(s)C	25 л.о. – 0,5%	<i>sonst, verdienst, Dienst</i>

Продовження таблиці 5

1	2	3	4
20	-VC(η)	25 л.о. – 0,5%	<i>lang, Ding, sing</i>
21	-VC(r)C(f)C	19 л.о. – 0,4%	<i>herrscht, geherrscht</i>
22	-VC(r)C(n)C	18 л.о. – 0,4%	<i>lernt, gelernt, entfernt, erlernt</i>
23	-VC(l)C(s)C	17 л.о. – 0,4%	<i>willst, holst, klingelst</i>
24	-VC(p f)C	16 л.о. – 0,3%	<i>klopft, geklopft, hüpf</i>
25	-VC(r)CC(s)C	15 л.о. – 0,3%	<i>Herbst</i>
26	-VC(n)C(f)C	15 л.о. – 0,3%	<i>Zukunft</i>
27	-VC(η)C(s)C	13 л.о. – 0,3%	<i>Angst</i>
28	-VC(m)C(p)C	8 л.о. – 0,1%	<i>stumpft</i>
29	-VC(n)C(z)C	7 л.о. – 0,1%	<i>begrenzt, glänzt</i>
30	-VC(l)CC	5 л.о. – 0,1%	<i>bewölkt</i>
31	-VC(m)C(s)C	3 л.о. – 0,05%	<i>kommst, bremsst</i>
32	-VC(r)C(f)C	3 л.о. – 0,05%	<i>wirft</i>
33	-VC(r)C(z)C	3 л.о. – 0,05%	<i>stürzt</i>
34	-VC(r)C(n)C(s)C	2 л.о. – 0,05%	<i>lernt, warnst</i>
35	-VC(r)C(m)C(s)C	2 л.о. – 0,05%	<i>erwärmst, wärmst</i>
36	-VC(pf)C(s)C	2 л.о. – 0,05%	<i>klopft</i>

Таблиця 6

Якісно-кількісна характеристика кінцевих зімкнених приголосних /b, d, g – p, t, k/ у нн. текстах

Зімкнені приголосні в ауслautі	Дзвінки приголосні – 40%			Глухі приголосні – 60%		
	нн. тексти	b	d	g	p	t
4589 л. о.	292 л. о. 6%	875 л. о. 19%	697 л. о. 15%	26 л. о. 1%	2435 л.о. 53%	264 л. о. 6%

Таблиця 7

Частотність анлаутних та ауслautних структур із німецькими зімкненими приголосними /b, d, g – p, t, k/

частина слова	період/структура	двн.	свн.	нн.
Анлаут	CV-	58,06%	77,4%	70,3%
	CCV-	38,69%	22%	29,7%
	CCCV-	3,25%	0,6%	-- зникла
Ауслaut	-VC	45%	45%	35%
	-VCC	50,45%	54,35%	54,8%
	-VCCC	4,55%	0,65%	9,1%
	-VCCCC	--	--	1,1% З'явилася

Таблиця 8

Загальна характеристика анлаутних та ауслуаутних структур та моделей слів із змікненими приголосними /b, d, g – p, t, k/

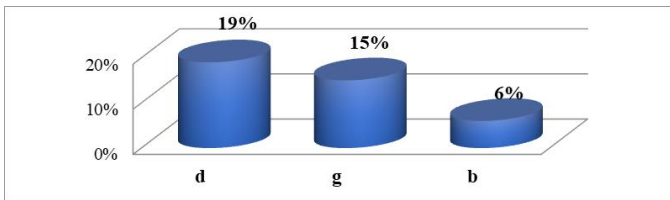
Анлаут			Ауслуаут		
двн. період	свн. період	нн. період	двн. період	свн. період	нн. період
3 структури: CV – 58,06% CCV – 38,69% CCCV – 3,25% 19 підструктур	3 структури: CV – 77,4% CCV – 22% CCCV – 0,6% 14 підструктур	2 структури: CV – 70,3% CCV – 29,7% 7 підструктур CCCV – зникла	3 структури: -VC – 45% -VCC– 50,45% -VCCC – 4,55% 19 підструктур	3 структури: -VC – 45% -VCC – 54,35% -VCCC – 0,65% 18 підструктур	4 структури: -VC – 35% -VCC – 54,8% -VCCC – 9,1% -VCCCC– 1,1% – з'явилася 36 підструктур
6 моделей 1) TV – 58% 2) TSV – 26,31% 3) TRV – 12% 4) TSRV– 3,25% 5) A(p f)RV – 0,38% 6) A(pf)V – 0,06% Домінує висхідний рух напруже- ності	6 моделей 1) TV – 76% 2) TRV – 20,6% 3) A (p f)V – 1,4% 4) TSV – 0,7% 5) A(pf)RV– 0,7% 6) TSRV – 0,6% Домінує висхідний рух напруже- ності	5 моделей 1) TV – 68% 2) TRV – 28% 3) A (p f)V – 2,3% 4) A (pf)RV – 1,6% 5) TSV – 0,1% Домінує висхідний рух напруже- ності	8 моделей 1)VT–45% 2)VRT – 30,38% 3)VST – 19,5% 4)VTS – 0,37% 5)VTT – 0,20% 6)VRST – 3,28% 7)VRTS – 1,19% 8)VSST– 0,08% Домінує нисхідний рух напруже- ності	9 моделей 1) VT – 45% 2)VRT – 37,6% 3)VST – 15,5% 4)VTT – 1% 5)VTS – 0,2% 6)VRST – 0,5% 7)VRTT – 0,1% 8)VA(pf)T – 0,05% 9)VA(pf)ST – 0,05% Домінує нисхідний рух напруженості	16 моделей 1)VT–34,5% 2)VRT–29,7% 3)VST–15,2% 4)VTT–8,4% 5)VRST– 4,15% 6)VRTT–2,4% 7)VA (t s)T– 1,2% 8)VTST– 1% 9)VSST– 1% 10)VRTST– 1% 11)VR(t) – 0,5% 12)VRRT– 0,4% 13)VA(pf)T– 0,3% 14)VRA(pf)T– 0,1% 15)VRRST– 0,1% 16)VA(pf)ST– 0,05% Домінує нисхідний рух напруженості

Таблиця 9

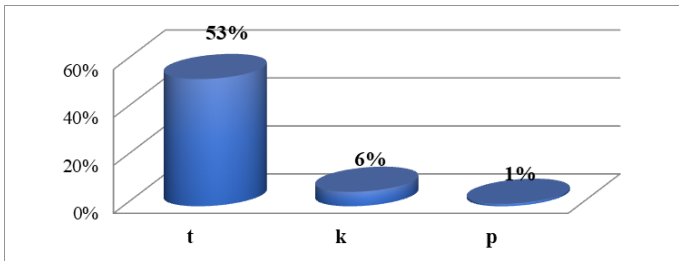
Загальна характеристика анлауту та ауслауту із зімкненими приголосними /b, d, g – p, t, k/ у німецькій мові

Тексти	Анлаут		Ауслаут	
	Дзвінкі	Глухі	Дзвінкі	Глухі
двн. 10 158 л.о	Загалом 6694		Загалом 3464	
	4150 л.о. (62%)	2544 л.о. (38%)	975 л.о. (28%)	2489 л.о. (72%)
свн. 10 200 л.о	Загалом 6125		Загалом 4075	
	4293 л.о. (70%)	1832 л.о. (30%)	435 л.о. (11%)	3640 л.о. (89%)
нн. 10 200 л.о	Загалом 5611		Загалом 4589	
	3708 л.о. (66%)	1903 л.о. (34%)	1864 л.о. (40%)	2725 л.о. (60%)
	Домінують дзвінкі на початку слова		Домінують глухі в кінці слова	

*двн., свн. – писемний варіант збігається з вимовним; нн. – писемний варіант

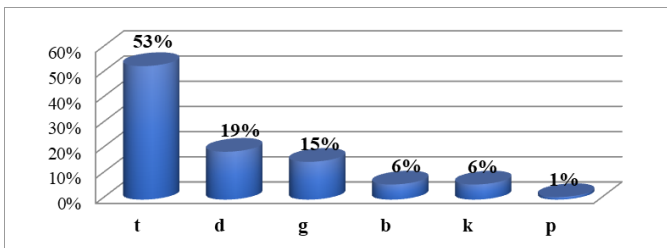

Рис. 4. Відображення дзвінкого кінця нн. слова (1864 лексичних одиниць)

Рис. 5. Відображення глухого кінця нн. слова (2725 лексичних одиниць)

Рис. 6. Відображення нн. ауслауту із зімкненими приголосними (4589 лексичних одиниць)

ВИСНОВКИ

На основі нашого дослідження зімкнених приголосних /b, d, g – p, t, k/ у нн. текстах (10 200 л.о.) були зроблені висновки щодо нн. ауслауту. Тут було виявлено 2 структури з початковими зімкненими CV– 70,3% та CCV– 29,7% і 7 підструктур. При цьому нн. структура CV– зросла порівняно з двн. на 12%, нн. структура CCV– зменшилася на 9%, а двн. структура CCCV– зовсім зникла у нн. періоді. Це відбулося в результаті зникнення у нн. ауслауті щільного h у давніх сполученнях bh-, dh-, gh-, ph-, th-, kh-/ch-, dhr-, dhl-, thr-, thl– та ін., що енергетично посилювало нн. ауслаут. З’ясовано також, що серед усіх ауслаутних структур, незалежно від історичного періоду, домінує CV-, бо вона є структурою універсального фізіологічного складу і являє собою найпростіший артикуляторний комплекс.

Аналіз нн. ауслауту показав, що тут існують 4 структури з кінцевими зімкненими приголосними /b, d, g – p, t, k/: -VC – 35%, -VCC – 54,8%, -VCCC – 9,1%, -VCCCC – 1,1% та 36 підструктур. Виявлено, що нн. структура -VC зменшилася порівняно з давніми періодами на 10%, нн. структура -VCC зросла на 4%, нн. структура -VCCC зросла на 5% та з’явилася нова структура -VCCCC, яка була відсутня в попередніх періодах. Причиною усього вищезазначеному стали редукція та зникнення голосного наприкінці слова, що призвело до мовної компресії та формування більш складних структур (*mahit – macht, obist – Obst, dinest – Dienst, selbist – selbst, warnist – warnst*). З’ясувалося також, що серед усіх ауслаутних структур незалежно від історичного періоду домінує -VCC.

У результаті розгляду ауслаутних та ауслаутних структур виявлені 5 нн. моделей з початковими зімкненими: TV – 68%, TRV – 28%, A(pf)V – 2,3%, A(pf)RV – 1,6%, TSV – 0,1% з домінуючим висхідним рухом напруженості та 16 нн. моделей із кінцевими зімкненими приголосними: VT – 34,5%, RT – 29,7%, VST – 15,2%, VTT – 8,4%, VRST – 4,15%, VRRT – 2,4%, VA(ts)T – 1,2%, VTST – 1%, VSST – 1%, VRTST – 1%, VR[ŋ] – 0,5%, VRRT – 0,4%, VA(pf)T – 0,3%, VRA(pf)T –

0,1%, VRRST – 0,1%, VA(pf)ST – 0,05% з домінуючим нисхідним рухом напруженості.

У дослідженні кінцевих зімкнених виявлена «нейтралізація» протиставлення глухий/дзвінкий, що почалася ще у свн. періоді і у нн. закріпилася. Зазначається також протиставлення приголосних за ознакою “напружений/ненапружений” (*Lenis – Fortis*), що реалізується в кінці слова лише у глухих зімкнених. Кінцевий зімкнений у сучасній німецькій вимові лишився своєї дзвінкості та перейшов у напружений глухий: *blieb* [bl'ɪ:p], *Grad* [g'va:t], *Tag* [t'a:k], інколи у щільний: *kräftig* [kʁ'ɛftɪç].

У нн. анлаути на письмі домінують дзвінки приголосні *b, d, g* (66%), а в ауслаути домінують глухі *p, t, k* (60%), що свідчить про енергетичне послаблення кінця сучасного німецького слова та, відповідно, посилення його початку.

В результаті проведеного дослідження зімкнених приголосних /*b, d, g – p, t, k*/ в анлаути та ауслаути німецьких слів були виявлені фонетичні процеси, що відбувалися в різні періоди розвитку мови. Вони викликали послаблення кінця німецьких слів та посилення їхнього початку, а також визначили подальшу тенденцію до фонетичного стягнення кінця слова. Результати дослідження свідчать про еволюційність, цілісність, але нестійкість мовної системи, на чому й ґрунтуються закони лінгвосинергетики.

Отримані дані про анлаут та ауслаут у німецькій мові та їхні особливості можуть стати в нагоді в процесі вивчення і викладання теоретичної і практичної фонетики німецької мови, історії німецької мови, вступу до германської філології та в науково-дослідницькій роботі аспірантів і студентів.

АНОТАЦІЯ

Для сучасної німецької мови характерне посилення початку слова та послаблення кінця слова (анлауту та ауслауту відповідно). Дана стаття представляє огляд особливостей зімкнених приголосних *b, d, g – p, t, k* в німецькій мові на початку та кінці слова в діахронічному аспекті. Дескриптивний та порівняльні методи надають змогу зафіксувати особливості в усіх історичних періодах німецької мови – давньо-верхньонімецького, середньовісньонімецького та новонімецького періоду. Всі дані дослідження оформлені у вигляді таблиць та діаграм. В актуальному науковому доробку розглядалися 3-х твори сучасних німецьких авторів. Для дослідження були взяті роман П. Зюскінда «Парфумер. Історія одного вбивці», роман Т. Вермеша «Він знову тут» та збірка віршів «Великий океан. Вірші для усіх» під видавництвом Г.-Й. Гельберга. Окрім того, реалізація наданих зімкнених приголосних у сучасних німецьких словах була також розглянута за наступними словниками: К. Дуден та словник німецької вимови DAWB під

видавництвом Е.-М. Крех. В результаті проведеного дослідження зімкнених приголосних /b, d, g – p, t, k/ в анлауті та ауслауті німецьких слів були виявлені фонетичні процеси, що відбувалися в різні періоди розвитку мови. Вони викликали послаблення кінця німецьких слів та посилення їх початку, а також визначили подальшу тенденцію до фонетичного стягнення кінця слова. Результати дослідження свідчать про еволюційність, цілісність, але нестійкість мовної системи, на чому й ґрунтуються закони лінгвосинергетики.

Отримані дані про реалізацію даних приголосних на початку та в кінці німецького слова та їхні особливості можуть стати в нагоді при вивченні і викладанні теоретичної і практичної фонетики німецької мови, історії німецької мови, вступу до германської філології та у науково-дослідницькій роботі аспірантів і студентів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Березіна Ю.О. Фонетико-фонологічний статус зімкнених приголосних /b, d, g – p, t, k/ у німецькій мові (діахронічне дослідження) : дис. ... канд. філол. наук. ОНУ ім. І.І. Мечникова, 2017. С. 258.

2. Голубенко Л.М., Кулина І.Г., Березіна Ю.О. Історія німецької мови. Практикум з курсу. Одеса : Фенікс. 2017.

3. Ейгер Г.В. Язык и синергетика. *Вісник Харківського університету*. 1992. № 372. С. 131–137.

4. Кожевников В.А., Чистович Л.А. Речь: артикуляция и восприятие. Москва : Наука, 1965. 241 с.

5. Кузьмина Н.А. Язык синергетики и синергетика языка. *Вестник Омского университета*. 2004. № 3. С. 38–44.

6. Левицький В.В. Історія німецької мови. Вінниця : Нова Книга, 2007. 216 с.

7. Малинецкий Г.Г. Пространство синергетики: Взгляд с высоты. Москва : Книжный дом «ЛИБРОКОМ». (Серия «Синергетика: от прошлого к будущему»). 2013. 248 с.

8. Пауль Г. Принципы истории языка. Москва : Изд-во иностр. лит-ры, 1960. 500 с.

9. Прокопова Л.И. Сопоставительный анализ согласных фонем современного литературного немецкого и украинского языков : автореф. дис. ... канд. филол. наук. Киев, 1958. 18 с.

10. Селіванова О.О. Світ свідомості в мові. Черкаси : Національний ун-т імені Б. Хмельницького, 2012. 488 с.

11. Стеблин-Каменский М.И. Очерки по диахронической фонологии скандинавских языков. Изд-во ЛГУ, 1966. 148 с.

12. Стериополо Е.И. Редукция ключевых гласных немецкого языка (экспериментально-фонетическое исследование) : дис. ... канд. филол. наук. Киев, 1979. 161 с.

13. Стериополо Е.И. Сегментная организация современной немецкой спонтанной речи. *Науковий вісник кафедри ЮНЕСКО Київського державного лінгвістичного університету*. 2001. Вип. 5. С. 76–81.

14. Таранец В.Г. Энергетическая теория речи. Киев – Одесса : Вища школа, 1981. 146 с

15. Gelberg H.-J. *Großer Ozean. Gedichte für alle*. Weinheim, Basel, 2006. 267 S.

16. Duden. *Das Aussprachewörterbuch*. Mannheim, Leipzig, Wien, Zürich: Dudenverlag, 2005. Bd. 6. 860 S.

17. *Deutsches Aussprachewörterbuch*. Krech E.-M., Stock E., Hirschfeld U., Anders L.Ch. De Gruyter, 2010. 1176 S.

18. Hirschfeld U. Aussprachevielfalt im Deutschen. Deutsch als Fremdsprache. *Germanistik in der Ukraine*. Kyjiw, 2014. Jh. 9. S. 119–132.

19. Kohler K. *Einführung in die Phonetik des Deutschen*. Berlin, 1977. 233 S.

20. Krech E.-M. Die Differenzierung von Standarddeutsch und ihre Relevanz für die Kodifizierung. *Лингвистическая полифония : сборник в честь юбилея пр. Р.К. Потаповой*. Москва : Языки славянских культур, 2007. С. 404–423.

21. Lindner G. *Lautfolgestrukturen im Deutschen*. Ztschr. für Phonetik, Sprachwissenschaft und Kommunikationsforschung, 1980. Bd. 23, H. 4. S. 468–477.

22. Schmidt W. *Geschichte der deutschen Sprache*. S. Hirzel Verlag, Stuttgart, 2007. 10. Aufl. 489 S.

23. Süskind P. *Das Parfum. Die Gedichte eines Mörders*. Diogenes, 1994. 320 S.

24. Vermees T. *Er ist wieder da*. Eichborn Verlag, 2012. 396 S.

Information about the authors:

Kulyna I. H.,

Candidate of Philological Sciences, Associate Professor,
Head of the Department of German Philology
Odesa I. I. Mechnikov National University
2, Dvoryanskaya str., Odessa, 65082, Ukraine

Berezina Yu. O.,

Candidate of Philological Sciences,
Associate Professor at the Department of the Foreign Languages of
Humanitarian Faculties
Odesa I. I. Mechnikov National University
2, Dvoryanskaya str., Odessa, 65082, Ukraine